

Haggadah Insights For Your Seder

Rabbi Efrem Goldberg

Pesach 2012/5772

Boca Raton Synagogue

1. Sacks

Haggadah

Chief Rabbi Lord

Jonathan Sacks

When Pesach falls on Shabbat

The two forms of holiness – Shabbat and festivals – are different. Shabbat represents creation. The festivals represent *redemption*. Shabbat is about the presence of God in nature. The festivals are about the presence of God in history. Accordingly Shabbat was declared holy by God Himself at the culmination of creation. God 'blessed the seventh day and declared it holy.' The festivals, by contrast, are sanctified by the Jewish people through their determination of the calendar – just as redemption takes place in history when we act in partnership with God. Thus on Shabbat we end the kiddush by saying *Mekadesh ha-Shabbat*, meaning that it is God who sanctifies Shabbat; but on festivals we say *Mekadesh Yisrael v'ha-zemanim*, meaning, 'God sanctifies Israel, and Israel in turn sanctifies time.' Shabbat is holiness 'from above to below'. The festivals are holiness 'from below to above'.

When Yom Tov falls on Shabbat, Shabbat takes priority. This is because the sanctity of Shabbat is of a higher order. Its prohibitions are more extensive and the penalties for breaking them are more severe. It also, though, exemplifies the general rule in Judaism that 'When a frequent obligation coincides with a rare one, the more frequent one takes precedence.' This is in itself an expression of Jewish values. In many faiths, a sense of holiness and spirituality belongs to moments that are rare, unusual, exceptional. In Judaism what is holy is the texture of everyday life itself. Judaism is not poetry but prose. It is the religious drama of daily deeds, words and relationships. God is not distant but in the here-and-now – if we create space in our hearts for His presence.

בְּרוּךְ הַמָּקוֹם, בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ שְׁנַתָּן תּוֹרָה
 לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא. כְּנֶגֶד אַרְבַּעַה
 בָּנִים דְּבָרָה תּוֹרָה: אֶחָד חֵכֶם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד
 תָּם, וְאֶחָד שְׂאִינּוֹ יוֹדֵעַ לְשֵׂאוֹל:

כנגד ארבע בנים דברה תורה

יש להתבונן בענין המיוחד שמצאנו ביציאת מצרים שאלות וספיקות של ארבע בנים, התורה מתייחסת אליהם עד שנקבע הדבר כחלק מעבודת הלילה לברר וליישב שאלות אלו.

וכבר נתבאר הדבר כי יציאת מצרים היתה בחפזן מחמת שהיה חשש שישראל ישקעו לגמרי בשערי הטומאה של מצרים, ושוב לא יהיו ראויים לגאולה, וכמובא מהאריז"ל.

וכיון שהגלות לא נתמצתה ולא זכו לתיקון הגמור, לכן נוקקו ישראל לעבור ד' גלויות נוספות, וזה כל ענין שאלות הבנים, כי השאלות והספיקות נובעות מן ההסתור שנמשך עדיין, והתפקיד הוא ליישב ולברר את השאלות, וכאשר ישלמו ויבררו כל הספקות אזי יהיה התקון הגמור. ולכן יש ארבע בנים כמנין ד' הגלויות בד' המלכויות.

אמנם ענין ד' הבנים והשאלות שייך גם בכל אדם בפרטות, שיש בכל אדם שאלות מצד חקירת השכל בבחי' הבן היחכם, ומצד ה'רשע' וכו',

וע"י התשובות ששומע ומשיב לעצמו הריהו מסדר את מערכי ליבו ובונה את בנין נפשו בשלימות.

ולכן נקראו בנים, מלשון בנין, שע"י כל החקירות והשאלות ותשובותיהם נעשה ונשלם הבנין השלם של האדם, ומגיע על ידם לדרך האמת לצאת מתחילי עולם הזה ועניניהם.

ועל זה אנו נותנים שבת בתחילה – ברוך המקום ברוך הוא כנגד ארבע בנים דברה תורה, על שגאולת מצרים כללה את כל ד' הגלויות המרומזים בשאלות ד' הבנים.

2. Sha'arei Sfas Emes

R. Yehudah Aryeh Leib Alter

(1847–1905)

3. The Historical Haggada

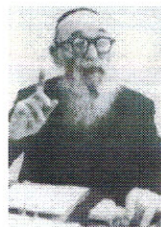
R. Nachman Cohen

This wording is unusual for Rabbinic writings. Conventionally when an initial number of categories is mentioned, the classifications are rattled off immediately without saying "one is ... one is ..." For example, at the beginning of Tractate *Bava Kamma* we are taught: "There are four categories of torts: the ox, the pit, human beings, and fire." Why, then, in the Haggada is each category preceded by "one is"? Parents know the answer all too well.

Children are different. Each has a distinct

personality, disposition and outlook. Each has individual needs. A sensitive parent must relate differently to each child. The expression "one is" underscores that a parent must minister to each child in a unique fashion.

In a certain sense this is easy. The real challenge comes about in situations where one's entire family is gathered together, such as at a Seder table or a *Shabbat* meal, and each sibling vies for the parents' attention and approval while sibling rivalry is on full display.

4. Ha'Shir V'Hashevach

R. Zalman Sorotzkin

(1881–1966)

כנגד ארבעה בנים דברה תורה. אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול. מה היה חסר לו

אמר, כנגד ד' בנים דברה תורה, חכם רשע תם ושאינו יודע לשאול, ולא הי' מוזכר בכל פעם "אחד"? עיין בדרוש לשכת הגדול בראש הספר שבארנו שפירוש "אחד" האמור כאן איננו מספרי, אלא משמעותו על דרך שאמרו: אחד תם ואחד מרע שפירושו: בין תם ובין מרע. וכן כאן הוא על דרך זה שלא תאמר שמצות "הגדת לבנך" היא רק לבן רשע, אבל החכם הלא הוא יודע בעצמו את הסיפור של יציאת מצרים, או להיפך לחכם צריך להגיד על פי הכלל של "תן לחכם ויחכם עוד" אבל לבן הרשע, הבורע והסופר מה בצע כי נגיד לו "בעבור זה עשה לי ה' בצאתי ממצרים" והוא איננו מאמין בזה. וכן הדבר בבן התם והשאינו יודע לשאול, שלא יאמר האב הלא הבן איננו מבין מה שאני מדבר אליו. לכן שנה לנו בעל ההגדה "אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול", לאמר שמצוה על האב לספר ביציאת מצרים בלילה הזה לכל בן שעמו, בין שהוא חכם ובין שהוא רשע ובין שהוא תם ובין שהוא אינו יודע לשאול, על כולם נאמר בתורה: "והגדת לבנך" ובכולם חייב האב לטפל בחינוכם ובלמודם כל ימות השנה וביחוד בליל הפסח. ע"ש בארוכה.

רבי R. Yitzhak Arama, the author of '*Akedat Yitzhak*, offers a new definition of the *tam* and presents the Haggadah's third son in a new light. For while the Jerusalem Talmud clearly declares the *Tam* to be one who is faulted intellectually, calling him a *tipesch* or fool, '*Akedat Yitzhak* maintains that he is not typed intellectually but religiously and ethically. The *tam* is the opposite, not of the

hakham, but of the *rasha*. That *tam* is a complimentary word is seen from the fact that Father Jacob was called *tam* — *Ya'akov ish tam* (Genesis 25:27) — and that the Talmud's term for an animal that is benevolent rather than dangerous and murderous is *shor tam*. The *tam*, then, is not the Simple Son or Foolish Son, but the Wholesome Son, the pious and good and obedient one. The *tam* is simple — and what noble a virtue is simplicity!

The *tam* may very well be as wise as or wiser than the *hakham*, but he has no desire to display his learning before others by asking impressive questions. He is a person without pretenses who does not wear his *lamdut* or scholarship on his sleeve. And herein, indeed, lies his superiority over the *hakham*! The ultimate test of both humanity and Jewishness, and the essential guarantee of their survival, lies not in ideal thinking, but in real living. The author of *Or ha-Hayyim*, who lived during the expulsion from Spain, writes that when Jews were put to the test of choosing between kissing the cross or enduring exile and even death, the sophisticated philosophizers embraced Christianity under pressure, while the masses of men and women and children, usually unsophisticated and unlearned, but who loved God and lived Judaism simply, dared to risk death and exile. He thus confirms the importance of a total view of Jewish living. The *tam* values the wholeness of personality, the integration of all experience into a simple love of and submission to God. He is unimpressed by intellectual acrobatics, and prefers heart over mind, faith over philosophy, dedication over dialectics, love over learning.

Science reigns supreme in our society. Knowledge is universally acknowledged as the key to a better job and more convenient society, as power in the world of international relations. Yet when the mind and its achievements are so stressed that all else is excluded, that a person is considered a machine whose loves and hates and fears and passions and aspirations are trivial — then we have outsmarted ourselves. Then humanity is in eclipse; and the individual becomes a freak child who has an abnormally large head and undersized body and heart. Let us not forget that it was Solomon, the wisest of all men, the *hakham mi-kol ish*, who taught: "*al tithakam yoter, do not be overwise!*"

The *tam*, in his way of *temimut*, is not one whit less intellectually competent than the sophisticated *hakham*. Let us emphasize this again and again. The *tam*, as the full Jew, is fully cognizant of the value of wisdom and possesses learning in abundance. But he insists upon integrating learning into the totality of a responsive, religious, reverent personality. The *tam* declares: "be not overwise." Religion, especially Judaism, cannot be grasped only by reading and debating, although that is necessary for any intelligent person; it must, in the final analysis, be tasted and tried. Instead of being a *hakham* and seeking proof of God's existence, we should be a *tam* — and offer proof, in ourselves and our daily conduct, of the existence of a *mentsh*, a human being, a Jew with a heart and a soul.

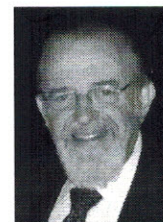
Earlier in the Haggadah we recited "*va-afilu kullanu hakhamim*, even if we all be wise and experienced and understanding and learned in Torah," yet we must engage in the comparatively simple and naive recitation of the Haggadah's story. For all of it is the answer to the *tam*'s simple question. It is the teaching that God took us out of Egypt with a strong hand; and that we today too must feel gripped by His presence, knowing that God is a good Father whose powerful hand grasps ours and leads us safely through the hills and vales of life, avoiding all the traps and snares, and into the *ge'ullah sheleimah*, the complete and final redemption of all Israel; and through Israel — all the world.

5. The Royal Table

Rabbi Dr. Norman
Lamm

Chancellor of

Yeshiva University

Just as in Egypt, so now, the preparation for Pesach begins well in advance of the day itself. One might have thought that the story could be told from the moment preparations begin. The Torah, however, establishes a fundamental rule about how to pass your values on to the next generation: tell the story while you are doing the deed, when 'Pesach, matzah and maror are in front of you.' Values are caught, not taught. They are communicated by what we do more than by what we say. That is why the story of the Exodus must be told at the time we re-enact it. Living it ourselves is the best way of ensuring that it will live on in the imagination of a child.

6. Sacks Haggadah

Chief Rabbi Lord

Jonathan Sacks

וְהִיא שְׁמֵדָה וְכוּ שְׁלֹא אֶחָד בְּלֶבֶד
עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ אֶלָּא שְׁבָבֵל דּוֹר וְדוֹר
עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילֵנוּ
:ם

וְהִיא שְׁמֵדָה וְכוּ שְׁלֹא אֶחָד בְּלֶבֶד

אין מובן חיבת "יהיא" על מה נסובה.

יש לבאר שנסובה על החמשך - שלא אחד בלבד עמד עלינו לבלותנו, מה שלא אחד בלבד עמד עלינו לבלותנו, כלומר שהקביה עשה עמנו חסד בזה שחילק את כחות הסטרא שאין בהם אחרות ושלימות, וע"י כך מתבטלים זה בזה ואין בהם כח לאסוף כל חילם יחדיו ולהתגבר על ישראל.

והוא על דרך שדרשו חז"ל (עי' זוה"ק ח"ב קס"ד) על הכתוב כי אתם המעט - מעט מכל האומות יחד, אבל כנגד כל אומה לעצמה בני ישראל מרובין, ואת כיון שכל אומה מתערבת באחרים, וזה גורם שהאחד מבטל את השני, ואין לאחד מהם כח מאוחד כנגד ישראל, אבל ישראל כיון שאינם מתערבים באומות אחרות כוחם מאוחד לעמוד כנגד כל אומה. עוד יש לפרש בענין אחרות ישראל כנגד האומות, כי ישראל כיון שהולכים בדרך ובכח אבותיהם נמצא שלגבי כל דור הם מרובים מן האומות, אבל אומות העולם מנותקים מן הדרות הקודמים והרדום מפורדים בכל דור לעצמם, ולכן יש לישראל כח להתגבר עליהם.

7. Sha'arei Sfas Emes

R. Yehudah Aryeh Leib Alter

(1847-1905)

צֵא וּלְמַד, מֵה בְּקֵשׁ לְבֵן הָאֲרָמִי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ.
שְׁפָרְעָה לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים, וְלְבֵן בְּקֵשׁ לַעֲקֹד
אֶת־הַכֹּל.

The Rav observed that Lavan sought the total assimilation of Bnai Yaakov. Virtually all commentators find it difficult to identify the source which indicates that Lavan attempted to eradicate everything. The Gaon of Vilna says that indeed, there is no explicit source. But that precisely is the point. There are times when our enemies fully announce their intent to eradicate the Jewish people. At other times they contemplate the idea without publicly stating their intentions. The Almighty, the *דופש כל חרדי בטן וכו' כליות ולב*, is aware of their intentions and destroys them as well. Proof of this idea is Lavan, whose intention to destroy is undocumented, but the Holy One, blessed be He, saves us.

Based on comments the Rav made on Parshat Vayetze, we can identify a textual source to support the Baal Haggadah's contention. The Torah states (Bereshit 31:2):

8. Va'Yaged Yosef

Rabbi JB

Soloveitchik

By student R. Yosef Adler

וירא יעקב את פני לבן והנה אבנו עמו כתמוזל שלשום.

Yaakov has noticed that his father-in-law, Lavan, is no longer pleased with him. God appears to him and tells him to return to the Land of Canaan. Packing up his entire family, Yaakov leaves suddenly without saying goodbye to his father-in-law. Lavan overtakes Yaakov, complaining that he did not even have the opportunity to bid farewell to his children and grandchildren. The critical verses (44-54) follow:

ועתה לכה נכרתה ברית אני ואתה

"Let us make a covenant." There are two different types of covenants. One indicates that the two parties will pursue a common goal, a shared destiny, and pledge to help one another. There will be interaction between their respective cultures and there is no hesitancy to intermarry with one another. However, there is a different type of covenant where the two parties have no interest in pursuing a common path. The agreement consists exclusively in respecting each other's independence, a non-aggression pact." I will not attack you and you will not attack me. Yaakov agrees to establish a covenant with Lavan, but the two men have opposing visions regarding what the covenant will represent.

ויקח יעקב אבן וירימה מצבה

Yaakov takes a single stone. Yaakov tells the clan of Lavan (see Ramban) to gather stones. For Yaakov, the symbol of the covenant is the single stone, which shall form a barrier between his family and Lavan's. For Lavan, the symbol of this covenant is the gathering of many stones, of different cultures and values and merging them together. In confirming his understanding of the covenant, Lavan states:

"אִלֹהֵי אַבְרָהָם וְאִלֹהֵי נָחֹר יִשְׁפְטוּ בֵּינֵינוּ."

Avraham in his early age was an idolator just as Nachor was. It is this god, whom the pagans worshipped, who should serve as witness to the covenant. But Yaakov – did not include Avraham. His understanding of the covenant is to be confirmed exclusively by the God of Yitzchak, who served God all his life. Finally, in preparing the feast Yaakov slaughters the animal in accordance with the laws of shechita (חכרות כאשר צויתוך) The laws of kashrut are destined to remind us that social interaction with idolators, expressed throughout the world by food and drink, should not exist. Had Lavan succeeded in convincing Yaakov that Lavan's understanding of the covenant should dominate, this in effect would have been the end of kedushat Yisrael and the uniqueness of the Jewish people. Therefore: לבן בקש לעקר את הכל.

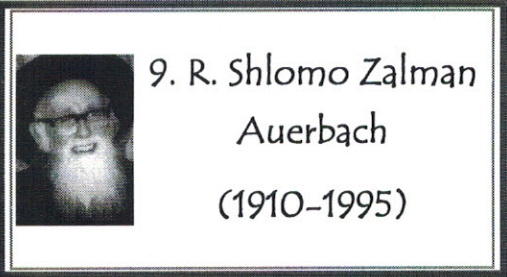
את צביון העולם בשביל תכליתו. וכל זה מבואר בכתוב ידעתי כי כל אשר יעשה האלוקים (- "אלוקים" בגימטריה "הטבע" ברכתבו הראשונים) הוא יהיה לעולם, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע - והאלוקים עשה שיראו מלפניו.

ואם כן נמצא שיויראו העם את ה' שנכתב בסיום ניסי יציאת מצרים היה תכלית כל הניסים ושיראה המערכות.

המהר"ל מפראג כתב שמעוזה סיפור יציאת מצרים אינה רק לומר את ההגדה אלא להעמיק בחקר נפלאות ה' וחייב אדם בכל דור ודור לחקור ולהעמיק בזה. ולהאמור, יש להעמק זו תכלית ויעוד להגיע לכלל יראה ה' שזו מטרת הבריאה.

שינה הקביה את צביון הלבנה לחלוטין ולא לפי שעה בלבד אמר "הביאו כפרה עלי שמעטתי את הירח" (חולין ס:), להורותנו שאין השינוי דמעשה בראשית רצוי לפניו יתברך. ואם כן מפני מה שידר מערכות הטבע בניסי יציאת מצרים.

התשובה היא, שאמנם רצוי שהעולם ישאר כצביונו, אבל תכלית הבריאה היתה היראה מלפניו יתברך, כמו שאמרו (שבת לא:): "לא ברא הקביה את עולמו אלא כדי שיראו מלפניו, ועל כן כראי היה לשנות

9. R. Shlomo Zalman Auerbach (1910-1995)

על ויראו העם את ה'

אין הקביה חפץ בשירוד הטבע וכמו שפירשו קדמונים "כל האומר הלל בכל יום הרי זה מהרף ומגדף" (שבת קיח:), מפני שמטריח כביכול את הקביה בכך (תענית כד.), שאין רצונו של מקום בשינוי סדרי הטבע כי לצביונם נבראו (ריה יא.). ואם

10. Beis Ha'Levi Hagadda

R. Velvel Soloveitchik

(1886-1959)

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא מצרים — לפיכך אנחנו חייבים להגות להלל וכו'. וכיבוד הדברים עפ"י שיטת הגאונים (מובא כד"ן ערבי פסחים) דיש כי דיני הלל, דין הלל של קריאה והוא בי"ח ימים הקבועים, ודין הלל של שירה, ואומרים כשנגאלו מצרה שאירע להם, ומהחילוקים שביניהם דהלל של שירה הוא רק על צרה שאירע לו, אבל על גאולה מצרה של חברו לא שייך שיאמר שירה על זה. והנה הלל זה שאנו אומרים בהגדה הוא מדין הלל של שירה ולא של קריאה, וע"כ אמר כאן חייב אדם לראות את עצמו וכו' דאם אין רואה את עצמו כאילו הוא יצא מצרים הרי לא שייך הלל של שירה. והנה כיבוד ההמשך כאן חייב אדם לראות את עצמו וכו' לפיכך אנחנו חייבים וכו' ונאמר לפנינו שירה חדשה, היינו אחר שיש חוב לראות את עצמו כאילו יצא מצרים שוב שייך שיאמר הלל כהגדה שירה ואומרים (הגרי"י, סטנטיל עה"ת בסוף וכתבי תלמידים) "הללויה"

11. R. Shlomo

Carlebach

(1925-1994)

We will thank You with a new song ונודה לך שיר חדש

My beautiful friends, we're still singing old melodies. Everything is old, *Yiddishkeit* is old — not real *Yiddishkeit*, but *Yiddishkeit* the way we're doing it and teaching it. Shabbos is old. Whatever we think of Yerushalayim, or of each other, is old. My deepest prayer in the name of all of us is *v'sham nashir shir chadash*, Master of the world, put a new song into our hearts!

You know, my friends, I've walked the streets of Yerushalayim, Tel Aviv, Haifa, Beer Sheva. I look at the young people, and you know what they need? *A shir chadash*, a new song to sing. I walk in the streets of New York, of Paris, of Rome, of Stockholm, and I see the eyes of the people. You know what they're crying for? *A shir chadash*.

A new song comes only from the Holy City — *v'sham nashir*, from there we'll sing. One day the whole world will learn from us to sing a new song: a song without hatred, a song with just love.

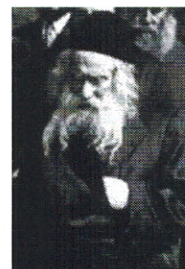
12. Sha'arei Sfas

Emes

R. Yehudah Aryeh Leib

Alter

(1847-1905)

חסל סידור פסח
 כבר נתבאר למעלה בכמה גווני טעם הדבר שליל זה נקרא "ליל הסדר",
 כפי שמסיימים - חסל סידור פסח בהלכותו.
 ויש לפרש עוד בטעם הדבר שנקרא "סדר" לפי שתמצית מהלך סיפור
 יציאת מצרים מוכיח שהושעבד לפרעה לא היה במקרה והגאולה לא
 הייתה תוצאה של צורך הצלה לאותה שעה, אלא כל הגלות והגאולה
 נקבעו מראש לפי סדר מיוחד, והכל היה מותך השגות הקב"ה לטובתינו,
 וכמו שנתבאר שלכן המצוה היא - על מצות ומצוות, להורות שיש לנו
 לשבח על הגלות כמו על הגאולה. כי גלויותיהם של בני ישראל אינן
 עתשים בלבד, רק כמו שהגאולות מסודרים בסדר גבוה כן יש סדר לאלה
 הגלויות.
 וכן להורות - יש דורות שהסדר הנכון להם הוא הגלות, ויש שמיוחדים
 אל החירות והגאולה, הכל כפי דעת היודע תעלומות.
 ועל זה אמרו חז"ל (ברכות נ"ג) בכל מדה שמודד לך הוי מודה לו במאד
 מאד, כמו שנאמר (דברים ו') ה' בכל מאדך, שהקב"ה הוא היודע לסדר לכל
 דור סדר הטוב לו יותר מכל הסדרים, והכל בחדסד כמו שנאמר תהנה
 בחסדו כל דור.